SADDHARMA

Tijdschrift over boeddhisme **Juni 1989**

In dit nummer:

SADDHARMA - de Goede Leer - is het orgaan van de Stichting Vrienden van het Boeddhisme. Het blad verschijnt viermaal per jaar. Losse nummers: *f*. 3,--.

Redactiecommissie: I. den Boer, Storm van 's-Gravesandeweg 75, 2242 JD Wassenaar, prof. dr. R.H.C. Janssen, Nico Tydeman, dr. H.F. de Wit.

De Stichting Vrienden van het Boeddhisme is sinds 15 december 1978 de voortzetting van de Stichting Nederlands Boeddhistisch Centrum die werd opgericht op 8 november 1967. De stichting is:

– een ontmoetingsplaats voor alle vrienden van het boeddhisme;
– niet gebonden aan een boeddhistische school of groepering; de verschillende richtingen die het boeddhisme kent, komen in haar publikaties en op haar bijeenkomsten aan het woord;
– geen religieus genootschap in de engere zin van het woord.

De Stichting Vrienden van het Boeddhisme wil diegenen verenigen - welke levensovertuiging of welk geloof zij ook aanhangen - die op enigerlei wijze belangstellen in het boeddhisme of zich daarbij betrokken voelen. Zij zijn als begunstigers van harte welkom.

Begunstigers ontvangen het tijdschrift Saddharma en brochures over onderwerpen die in het kader van het boeddhisme van belang zijn en die onder auspiciën van de stichting worden uitgegeven; zij hebben het recht deel te nemen aan de landelijke lente- en herfstbijeenkomsten.

Tevens wil de stichting, onder meer door het in stand houden van een bibliotheek, fungeren als documentatiecentrum over het boeddhisme ten behoeve van begunstigers en andere belangstellenden.

Secretariaat: drs. V.J. van Gemert, Het Jannink 55, 7471 VC Goor.

Minimum-donatie 1989: *f*. 35,-- (echtpaar *f*. 45,--, stud. *f*. 25,--). Postgiro no. 1520022 t.n.v. penningmeester stichting Vrienden van het Boeddhisme, Oegstgeest.

Brochures die nog verkrijgbaar zijn:
Grondbeginselen van het boeddhisme, door Tonny Kurpershoek-Scherft,
Natuurbehoud en milieubeheer: metta en karuna, door Victor Westhoff,
Inzicht en uitzicht, twee opstellen over Zen, door Leo Boer,
Boeddhisme en psychologie, door Rob Janssen,
Oosterse meditatie en westerse psychotherapie, door Ada Herpst.
Prijs (incl. porto) *f*. 5,-- per exemplaar.

Tevens verkrijgbaar: het insigne 'Wiel van de Leer', met het woord Dharma, verguld.
Prijs (incl. porto) *f*. 17,50.

Bestellingen gelieve men te richten aan het secretariaat. Vermeldt s.v.p. duidelijk de titel van de gewenste brochure.

SADDHARMA

Jaargang 20, nr. 4 **Juni 1989**

REDACTIONEEL

MONNIKEN EN LEKEN

Klassieke boeddhistische teksten, zoals de Prajnaparamita-tekst waarvan in dit nummer van Saddharma een vertaling verschijnt, waren bedoeld voor monniken, niet voor leken. De eigenlijke kern is altijd de geestelijke training die tot het nirvana kan leiden. Alleen monniken, zo ligt in deze teksten besloten, kunnen de hoogste meditatieve ervaringen beleven. Leken die dezelfde aspiraties koesteren, zullen monnik moeten worden om de geschikte omstandigheden te verkrijgen voor de laatste stadia van hun geestelijke ontwikkeling.

Zelfs meditatie op veel lager niveau was eeuwenlang geen activiteit voor leken. Volgens R.H. Gombrich in zijn boek Theravada Buddishm, waarover elders in dit blad wordt geschreven, was Anagarika Dharmapala de man die aan het einde van de vorige eeuw de aanzet gaf voor "de mode van meditatie voor leken, die zo populair werd onder de burgerij van Colombo en Rangoon dat nagenoeg niemand van hen beseft hoe ontraditioneel hun activiteiten zijn".

In onze eeuw heeft een aantal meditatieleraren zich uitdrukkelijk tot taak gesteld om de boeddhistische training geschikt te maken voor leken. Men denke aan Chögyam Trungpa (geestelijk vader van de Vajradhatu), Tarthang Tulku (wiens leringen over Ruimte, tijd en kennis in het Westen verspreiding vinden via de Nyingmacentra) en Sayagyi U Ba Khin (zie het artikel 'Op zoek naar geluk' in dit nummer).

Deze ontwikkelingen zullen vermoedelijk tot gevolg hebben dat de klassieke boeddhistische teksten als informatie- en inspiratiebron voor velen op de achtergrond raken, maar dat de praktische toepassing van de leer van de Boeddha voor mensen van deze tijd dichterbij komt.

IdB

PERFECTIE VAN INZICHT EN VAARDIGHEID IN MIDDELEN (1)

door Jan de Breet

De Prajñāpāramitā is een klasse van boeddhistische literatuur die waarschijnlijk in Zuid-India is ontstaan en vandaar, almaar in omvang toenemend, via Noordwest-India haar weg heeft gevonden naar Centraal-Azië en China. De oudste sutra van deze klasse, die aan de bron van deze literatuur staat, is de *Aṣṭasāhasrikā Prajñāpāramitā,* De perfectie van inzicht in achtduizend regels. De oudste delen van deze sutra gaan waarschijnlijk terug op de eerste eeuw voor Christus.

Prajñāpāramitā betekent dus 'perfectie van inzicht', de laatste en belangrijkste van de zes 'perfecties', een aantal religieuze praktijken die een bodhisattva geacht wordt te beoefenen. Een *bodhisattva* is een wezen (sattva) dat gedurende vele levens ernaar streeft de Verlichting (bodhi) te bereiken. Oorspronkelijk was Bodhisattva alleen een aanduiding van de Boeddha in zijn vorige levens, maar in deze sutra's is het ideaal, dat ieder mens de intentie zou moeten opvatten om net als Śākyamuni (Gautama) een Volkomen Verlichtte, *samyaksamboeddha,* te worden. Deze intentie wordt de *bodhicitta* genoemd en na het opvatten ervan heet men voortaan een bodhisattva.

Perfectie van inzicht houdt in feite in, dat men doorziet dat alle *dharma's* (dingen, fenomenen) 'leeg' zijn, zonder substantie. Het zijn alleen maar 'verschijningen' (*nimitta's*). Door het schouwen van deze uiteindelijke waarheid verliest men zijn hechting aan de wereld en zichzelf en wordt daarmee verlost van het existentiële lijden.

In het kader van de uiteenzettingen over perfectie van inzicht wordt in het eerste hoofdstuk van de *Aṣṭa* voor het eerst de term *mahāyāna* (Grote voertuig) gebruikt en gedefinieerd. Het 'Grote voertuig' is het voertuig waarin de bodhisattva op weg is naar de *Onovertroffen Volkomen Verlichting,* de verlichting van een 'samyaksamboeddha', maar het is volkomen transcendent. Het vertrekt nergens vandaan, komt nergens aan en is ook onderweg niet te traceren; het heeft oneindige afmetingen, zodat het alle wezens van het universum kan bevatten.

In de passages die het twintigste hoofdstuk van de Sanskritversie van de *Aṣṭa* vormen, staat het begrip 'vaardige middelen' of 'vaardigheid in middelen' (*upāyakauśalya*) centraal, een tegenwicht tegen en extra hulpmiddel naast perfectie van inzicht.

In de navolgende vertaling van deze passages wordt de Chi-

nese vertaling van Kumārajīva uit 408 n. Chr. gevolgd, maar met raadpleging van het Sanskrit. Deze tekst is gebaseerd op een veel oudere en dus authentiekere versie van de sutra dan die in de Nepalese Sanskrit-manuscripten. Hierdoor is de tekst ook minder breedsprakig en omslachtig.

De auteur betuigt gaarne dank aan prof. dr. E. Zürcher voor zijn opmerkingen over de vertaling, die tot een aantal verbeteringen hebben geleid.

1. Leegte

Toen sprak Subhuti tot de Boeddha de woorden: Verhevene, indien een bodhisattva de Prajñāpāramitā wil praktizeren, hoe moet hij zich dan bekwamen in de leegte; hoe moet hij dan de samādhi van de leegte[1] binnentreden?

De Boeddha verklaarde tegenover Subhuti: Beoefent een bodhisattva de Prajñāpāramitā, dan moet hij vorm als leeg beschouwen; hij moet gewaarwording, voorstelling, disposities en percepties als leeg beschouwen. Hij moet met een niet afdwalende geest de dharma's[2] observeren en toch is er niets dat hij ziet, niets dat hij realiseert.

Subhuti zei: Verhevene, naar de waarden van de Boeddha moet een bodhisattva de leegte niet realiseren; hoe dan gaat een een bodhisattva de leegte-samādhi binnen, maar realiseert de leegte niet?

Subhuti, indien een bodhisattva de leegte in haar geheel schouwt, dan heeft hij eerst de intentie laten opkomen om de leegte slechts te schouwen en de leegte niet te realiseren: "Ik zal in de leegte oefenen, nu is de tijd om te oefenen, het is niet de tijd om te realiseren." Als hij nog niet diep geconcentreerd is, bindt hij zijn geest aan dit object. In die tijd geeft de bodhisattva de dharma's[3] die bijdragen aan de Verlichting niet op, noch maakt hij een eind aan de bezoedelingen[4]. En waarom? Omdat deze bodhisattva de diepe heilzame wortel van groot inzicht (= perfectie van inzicht) heeft. Hij is in staat om deze gedachte te laten opkomen: "Nu is de tijd om te oefenen, het is niet de tijd om (de leegte) te realiseren. Want ik doe het om de Prajñāpāramitā te verkrijgen".

2. Drie vergelijkingen

Subhuti, het is te vergelijken met een man die moedig en sterk is, veel kracht heeft en moeilijk van zijn stuk te brengen is. In zijn manieren is hij correct en hij wordt bemind en gerespecteerd door de mensen. Hij is doorkneed in militaire tactieken en zijn wapens

zijn van hoge kwaliteit en scherp. Wat betreft de 64 kunsten[5], hij beheerst ze allemaal volledig. Bij zijn overige vaardigheden is er niet één waarin hij niet doorkneed is. Hij is bij de mensen geliefd en in de gedachten. Alles wat hij doet, weet hij altijd tot een goed einde te brengen. Van dit voordeel hebben velen die hij begiftigt profijt. De hele menigte vereert hem keer op keer en verheugt zich.

Als deze man om een of andere reden, zijn vader en moeder ondersteunend en zijn vrouw en kinderen aan de hand meevoerend over een gevaarlijke weg, een plaats van moeilijkheden, gaat, stelt hij zijn vader, moeder, echtgenote en kinderen gerust en maakt dat ze geen angst hebben. Hij uit de volgende woorden: "Ook al is deze weg gevaarlijk en zijn er veel vijandige rovers, we zullen zeker in veiligheid geraken zonder verdere strubbelingen".

Wat betreft de wijsheid en kracht van zo'n man, omdat de volmaaktheid daarvan zijn weerga niet kent, kan hij zorgen dat zijn vader, moeder, vrouw en kinderen ontsnappen aan al deze narigheid. Ze zijn in staat om een stad, dorp of gehucht te bereiken. Ze hebben geen verwondingen opgelopen en niets verloren en hun hart verheugt zich zeer. Tegenover die vijandige rovers laat hij geen boosaardige gezindheid ontstaan.

En waarom? Bij alle vaardigheden van deze man is er niet één waarin hij niet doorkneed is. Op een gevaarlijke weg creëert hij zich op magische wijze mensen die veel talrijker zijn dan de vijandige rovers. Bovendien zijn de wapens die ze dragen uitgelezen en scherp. Die vijandige rovers trekken zich allemaal terug en verspreiden zich. Daarom heeft deze man durf, kan hij zich zeker veilig stellen en heeft hij geen zorgen.

Evenzo, Subhuti, heeft een bodhisattva affiniteit met de hele massa der wezens. Hij bindt zijn geest aan de samādhi van liefde, overstijgt de negatieve bindingen en de bijkomende negatieve bindingen[6], overwint de Mara's en de helpers van de Mara's[7] en overstijgt het niveau van de discipelen en pratyeka-boeddha's[8]. Hij is gevestigd in de samādhi van de leegte, maar brengt de bezoedelingen niet tot een einde. Subhuti, in die tijd beoefent de bodhisattva weliswaar de leegte als poort naar de bevrijding, maar hij realiseert het verschijningsloze[9] niet. Ook verzinkt hij niet in het hebben van verschijningen[10].

. .

Het is te vergelijken, Subhuti, met een vogel die door het luchtruim vliegt, maar in een val verkeert noch gevestigd is in het luchtruim. Met een bodhisattva is het ook zo. Als hij de leegte praktizeert, oefent hij in de leegte; als hij in het verschijningsloze praktizeert, oefent hij in het verschijningsloze; als hij het actieloze[11] praktizeert, oefent hij in het actieloze. Als hij de boeddha-dhar-

ma's nog niet heeft gecompleteerd, zinkt hij niet weg in de leegte, het verschijningsloze en het actieloze.

Het is te vergelijken met een professionele boogschutter die, bedreven in de kunst van het boogschieten, omhoogschiet in de lucht en de pijlen hechten zich aan elkaar[11A]. Hij kan zolang als hij wil, voorkomen dat ze vallen.

Evenzo, Subhuti, beoefent de bodhisattva de Prajñāpāramitā. Bijgestaan door *vaardige middelen,* realiseert hij de hoogste uiteindelijke waarheid[12] niet, omdat hij (eerst) zijn heilzame wortels wil perfectioneren tot de Onovertroffen Volkomen Verlichting. Wanneer ze zijn geperfectioneerd tot de Onovertroffen Volkomen Verlichting, dan realiseert hij de hoogste uiteindelijke waarheid.

Daarom, Subhuti, moet een bodhisattva, als hij Prajñāpāramitā beoefent, zoals aangegeven mediteren over de ware natuur[13] van de dharma's, maar haar niet opnemen en realiseren.

Subhuti sprak tot de Boeddha de woorden: Verhevene, wat een bodhisattva doet, is zeer moeilijk! Het komt uiterst zelden voor dat men in staat is zo te oefenen en toch niet op te nemen en te realiseren!

De Boeddha verklaarde tegenover Subhuti: Omdat deze bodhisattva de hele menigte der wezens niet in de steek laat, vat hij zo'n grote wens[14] op. Subhuti, zolang een bodhisattva zo'n intentie laat opkomen: "Ik moet de hele menigte der wezens niet in de steek laten, ik moet haar bevrijden", en dan pas de leegte-samādhi als poort naar de bevrijding binnengaat, evenals de samādhi's van het verschijningsloze en het actieloze als poorten naar de bevrijding, zolang realiseert een bodhisattva niet halverwege de uiteindelijke waarheid. En waarom? Omdat deze bodhisattva door *vaardige middelen* bijgestaan wordt.

Wordt vervolgd

Noten

1 De *samādhi* van de leegte is een bewustzijnstoestand waarbij de fenomenen in hun leegte, dat wil zeggen hun vluchtigheid, hun niet-substantieel-zijn, worden geschouwd.

2 Het woord *dharma* heeft in boeddhistische teksten uiteenlopende betekenissen. Om een indruk te geven van dit gebruik en van de samenhang tussen de verschillende betekenissen laat ik het woord onvertaald en plaats iedere keer wanneer er een nieuwe betekenis opduikt, een verklarende noot. In dit geval betekent dharma 'ding, fenomeen' of meer in het bijzonder 'element van de werkelijkheid' (van deze elementen wordt in de oude abhidharma's (systematiseringen van de Dharma) een beperkt aantal onderkend; de vijf skandha's, hierboven genoemd, behoren er ook toe).

[3] Hier is dharma wellicht het beste te vertalen met 'eigenschap'. 'De dharma's die bijdragen tot de verlichting (bodhipaksadharma)' is een vaste uitdrukking, en er bestaat een standaard-opsomming van 37 van zulke dharma's. Hiertoe behoren onder andere de zeven bodhyanga's (verlichtingsfactoren: aandacht, waarheidsstreven, krachtdadigheid, inspiratie, innerlijke rust, verzinking en gelijkmoedigheid) en de stappen van het edele achtvoudige pad.

[4] 'Bezoedelingen' staat voor Sanskrit *āsrava;* letterlijk de 'instromingen', ook wel weergegeven met 'driften', namelijk zinnelijkheid, bestaansdrift en onwetendheid.

[5] De 64 kunsten vormen een standaardlijst van kunsten en wetenschappen in de Indische cultuur en zijn te vergelijken (afgezien van het aantal) met de zeven artes liberales (vrije kunsten) van de Europese cultuur.

[6] Weergave van Skr. *kleśa* en *upakleśa.* Ook vaak weergegeven met 'bezoedelingen' of 'bevlekkingen'. Ze omvatten allerlei slechte neigingen en karakterfouten, maar meer in het bijzonder de negatieve begrippen uit de boeddhistische terminologie, zoals begeerte en eigenwaan. In feite dus de tegenhangers van de bodhipakṣa-dharma's.

[7] In de oude canon figureert *Māra,* de boeddhistische duivel, de Verzoeker. In latere tijd werd hij vermenigvuldigd tot een aantal Māra's, één voor ieder kwaad, die een soort familie vormen en bovendien nog een bende handlangers (demonen) hebben. Let op de parallellie met kleśa's en upakleśa's.

[8] *Discipel (śrāvaka)* is een term waarmee in Mahayana-teksten volgelingen van de oude secten (het zogenaamde Hīnayāna) worden aangeduid. Zij worden ervan beschuldigd slechts hun eigen verlossing na te streven en zelfs daarin niet te slagen door hun egocentrisme en epigonisme. Een *pratyeka-boeddha* is iemand die op eigen kracht een soort verlichting heeft verkegen, en dus geen epigoon is, maar toch te kort schiet omdat hij niet is gericht op de Verlichting van anderen. In deze sutra worden beiden altijd in een adem genoemd, vrijwel zonder waardeonderscheid.

[9] Skr. *Ānimitta;* ongeveer hetzelfde als de leegte.

[10] Skr. *Nimitta;* dit zijn de afzonderlijke vormen, geluiden etc. die wij normaliter in de werkelijkheid waarnemen, maar die in feite niet bestaan. Het nietbestaan van de verschijningen kunnen wij ervaren in een speciale bewustzijnstoestand, die *ānimitta-samādhi* of *śūnyatā-samādhi* genoemd wordt. Door zulke (tijdelijke) ervaringen kunnen wij in het dagelijks leven een meer relativerende en evenwichtige houding aannemen. Dit wordt bedoeld met 'niet verzinken in het hebben van verschijningen'.

[11] Skr. *Apraṇihita;* letterlijk 'het wensloze', 'het ongerichte'; in feite hetzelfde als de leegte en het verschijningsloze, maar meer toegespitst op handelingen en de motivatie daarachter.

[11A] D.w.z. ze stuwen elkaar voort, zodat ze niet vallen.

[12] Uiteindelijke waarheid, Skr. *bhūtakoṭi;* waarschijnlijk een aanduiding voor de leegte.

[13] Ware natuur, Skr. *dharmatā,* letterlijk 'dharma-heid', 'dharma-aard', de aard van de dharma's zoals ze werkelijk zijn. Deze passage slaat terug op de tweede alinea van de vertaling: de ware natuur van de dharma's is *de leegte.*

[14] Wens = *praṇidhi* of *praṇidhāna,* meestal vertaald met 'gelofte'. Deze vertaling is echter niet zo passend, omdat het niet om een uiterlijke gelofte tegenover andere mensen gaat, maar om een innerlijk voornemen. □

UIT DE SUTTA-NIPĀTA

PASURA

1. 'Hier alleen is de zuivere leer', zo zeggen zij;
aan anderen kent men geen zuiverheid toe.
Waaraan zij zichzelf toevertrouwen,
daarvan zingen zij lof.

2. De liefhebbers van discussie
storten zich in de groep,
als tegenstanders
noemen zij elkaar dwazen,
op een ander steunend
voeren zij hun dispuut,
begerig naar lof –
handige sprekers.

3. Gewikkeld in discussie
temidden van de groep,
verlangend naar lof,
is hij bang voor een nederlaag.
Door weerlegging raakt hij van slag,
door blaam wordt hij boos
en zoekt een zwakke plek bij de ander.

4. Wanneer ze na onderzoek van zijn these zeggen
dat zijn standpunt overwonnen is, verworpen,
dan jammert en klaagt de verslagene:
'Ik delf het onderspit', treurt hij.

5. Zulke disputen ontstaan onder asceten;
daarbij zijn er overwinnaars en verliezers.
Dit ziende moet men discussie vermijden –
deze heeft immers geen ander doel
dan het oogsten van lof.

6. Maar wordt hij daar geprezen,
zijn standpunt verkondigend in de groep,
dan lacht hij en is hij verguld:
hij heeft precies bereikt wat hij wenst.

7. Hovaardij wordt de grond van zijn ondergang,
toch spreekt hij vol verwaandheid en trots.
Dit ziende moet men niet redetwisten,
want daardoor ontstaat geen zuiverheid –
zo spreken de wijzen.

8. Zoals een krijger, in 's konings dienst,
brullend rondgaat, uitkijkend naar een rivaal –
waar hij is, ren daarheen, vechtersbaas:
hier is niets meer om voor te vechten.

9. Wie een mening opvatten en redetwisten,
zeggend: 'Dit alleen is de waarheid',
met hen moet je maar discussiëren;
immers, voor jou is er *hier* geen tegenstander
met wie er valt te twisten.

10. Maar wie onpartijdig leven,
niet de ene mening
met de andere bestrijdend,
wat zou je bij hen moeten bereiken, Pasura,
bij wie hier niets als 'hoogste' geldt?

11. Jij echter kwam voor een bedat,
in je geest theorieën overdenkend –
je nam het op met een zuivere van geest,
maar je zult niet ver met hem komen.

Dit sutta draagt de naam van de asceet Pasura, evenals de Boeddha een van de vele rondtrekkende leraren, die als een groot debater bekend stond. Hij wilde ook een dispuut met de Boeddha aangaan, die er echter (vers 11) niet op inging.

De Boeddha wijst Pasura hier op de onzinnigheid van allerlei wereldbeschouwelijke twistgesprekken. Ieder meent de waarheid in pacht te hebben, daarbij steunen op de autoriteit van een ander, een geestelijk leraar bijvoorbeeld (vers 2), en noemt de andere partij een dwaas. Degenen die discuteren over 'de waarheid', het 'ware geloof' en soortgelijke onderwerpen, zijn vooral begerig een discussie te 'winnen' en lof te oogsten. Maar tegelijk zijn ze bang een nederlaag te lijden. Als dat gebeurt, worden ze boos en probe-

ren ze de ander onderuit te halen.

Wanneer de 'jury' ('ze' in vers 4) een these als verworpen heeft verklaard, vervalt degene die verloren heeft in een klaaglijke toestand. Heeft hij echter gewonnen, dan is hij er zo mogelijk nog slechter aan toe: hij wordt hoogmoedig (vers 7). Dan is er geen sprake meer van 'zuiverheid', dat wil zeggen: vrij zijn van bezoedelende emoties.

In vers 8 wordt een sterke soldaat ten tonele gevoerd, die mensen uitdaagt om met hem te vechten. Met een woordspeling op de naam van zijn gesprekspartner (Pasura) spreekt de Boeddha deze aan met 'sura' (held, vechtersbaas). Hij raadt hem aan elders zijn krachten te beproeven; bij de Boeddha ('hier' in vers 8 en 9) is er niets meer om voor te vechten, niets om eer mee te behalen.

Pasura kwam voor een dispuut en overwoog welke punten hij aan de orde wilde stellen, welke vragen en tegenvragen er zouden kunnen zijn, hoe de discussie moest worden gevoerd. Maar de Boeddha geeft te kennen dat Pasura met hem, een zuivere van geest, niet ver zal komen: de Boeddha gaat niet in op dergelijke uitdagingen (vers 11).

De lering die wij uit dit sutta kunnen trekken, kan zijn dat het onzinnig is een zogenaamde waarheid te verdedigen. Het is heilloos de ene lering of mening met de andere te bestrijden.
Geldt dat ook niet voor een boeddhistische lering?

Ananda en Padmavajra

VICTOR VAN GEMERT SECRETARIS SVB

Ing. W.J. Roscam Abbing heeft na vele jaren als secretaris van de Stichting Vrienden van het Boeddhisme te hebben gefunctioneerd, besloten deze taak neer te leggen. Hij had de wens hiertoe al geruime tijd geleden te kennen gegeven. Drs. Victor J. van Gemert is bereid gevonden de veeleisende functie van secretaris over te nemen.

Het bestuur is de heer Roscam Abbing zeer erkentelijk voor het vele werk dat hij uiterst nauwgezet gedurende lange jaren voor de stichting heeft verricht. In het bijzonder de contacten met donateurs en met belangstellenden in het boeddhisme die zich voor informatie tot de stichting wendden, waren bij hem in voortreffelijke handen.
Ook de tijdrovende voorbereiding van de halfjaarlijkse bijeenkomsten van de stichting heeft de heer Roscam Abbing steeds met blijmoedigheid op zich genomen. Het bestuur stelt het op prijs dat van tijd tot tijd nog een beroep op zijn grote ervaring met het boeddhisme in Nederland kan worden gedaan. □

BOEDDHA, MONNIKEN EN DE WERELD RONDOM HEN

door I. den Boer

Boeddhisme is een sociaal verschijnsel, sinds ruim 2500 jaar. Een samenvatting van de sociale geschiedenis van het Theravada-boeddhisme, de oudste vorm van de leer van de Boeddha, in ruim tweehonderd bladzijden mag dan een wonder van beknoptheid heten. Richard F. Gombrich, hoogleraar Sanskriet aan de Universiteit van Oxford en secretaris van de Pali Text Society, heeft dat wonder verricht op beperkte schaal. Zijn studie *Theravada Buddhism, a social history from ancient Benares to modern Colombo* (Routledge & Kegan Paul, London 1988), is een scherpzinnige schets in hoofdlijnen van de ontwikkeling van het oude boeddhisme met Sri Lanka als eindpunt. De overige landen waar het Theravada-boeddhisme de kenmerkende religie is, heeft hij buiten beschouwing gelaten.

Gombrich bespreekt in een uitvoerige introductie de terughoudendheid die er in het algemeen bestaat jegens de geschiedschrijving van een religie in haar sociale context. Laten zien hoe alledaagse omstandigheden invloed uitoefenen op de ontwikkeling van een religie betekent echter geenszins dat men afbreuk doet aan de betekenis van deze religie, integendeel. De geschiedschrijver behoort volgens Gombrich "metafysisch neutraal (agnostisch) te zijn en alleen te zoeken naar verklaringen die niet berusten op religieuze uitgangspunten". Hij moet erkennen dat niet alles te verklaren valt.

Het gaat hem om de vraag: welke omstandigheden leiden ertoe dat religieuze vernieuwing ingang vindt?

Zijn antwoord: nieuwe ideeën hebben een kans als zij betere oplossingen lijken te bieden voor actuele problemen. De Boeddha was een van de grootste vernieuwers aller tijden, aldus Gombrich, maar het welslagen van de vernieuwing die hij op gang bracht kan niet alleen aan hem worden toegeschreven, al zette hij welbewust en zorgvuldig een organisatie op om zijn leer in stand te houden en te verspreiden, namelijk de sangha. Dat was overigens geen doel op zichzelf, want voorop stond de plicht van de monniken om de leer te verkondigen voor het welzijn van alle wezens. Vanzelfsprekend vloeide daaruit de plicht voort om de leer te bewaren. Zijn leer zou niet langer dan vijfhonderd jaar standhouden, verklaarde de Boeddha toen hij er uiteindelijk in had toegestemd om ook vrouwen in de sangha op te nemen. Dat is meegevallen.

De volgelingen van de Theravada, 'de leer der ouden', rekenen nu op vijfduizend jaar. We zijn net over de helft en de leer biedt voor velen nog steeds oplossingen voor actuele problemen.

Wie de geschiedenis van een boeddhistische stroming wil beschrijven, zal zich moeten afvragen wat eigenlijk een boeddhist is. Het antwoord is niet eenvoudig te geven. Gombrich noteerde bijvoorbeeld in een eerder boek, *Precept and practice: traditional buddhism in the rural highlands of Ceylon* (Oxford University Press, 1971), de uitspraak van een boeddhistische monnik: "Gods are nothing to do with religion". Toch constateerde hij dat voor boeddhisten op Ceylon goden machtige wezens zijn die wereldse gunsten kunnen verlenen, ongeveer op dezelfde manier als machtige personen dat kunnen doen. De 'zuiverheid in de leer' die in onze, van christelijke opvattingen doordrenkte, denkwereld voor de hand ligt, geldt er niet.

Gombrich: "Voor boeddhisten is religie zuiver een kwestie van het begrijpen en in de praktijk brengen van de Dhamma; het gaat alleen om het begrip en de praktijk die de voortgang naar het heil uitmaken. Zij vatten het heil – of de bevrijding, om een meer Indische term te gebruiken – op als de totale uitroeiing van begeerte, haat en begoocheling. Dat doel is bereikbaar voor ieder menselijk wezen en het is uiteindelijk het enige dat het bereiken waard is, want het is het enige geluk dat niet voorbijgaat. Iemand die dit geluk deelachtig is geworden, leeft zo lang als zijn lichaam het volhoudt, maar daarna volgt geen wedergeboorte. Hij zal dus nooit meer hoeven te lijden of te sterven. Voor boeddhisten is religie hetgeen hiertoe bijdraagt, en verder niets".

Twee soorten religies

Om een beter inzicht te krijgen in de vraag van de boeddhistische identiteit onderscheidt Gombrich twee soorten verschijnselen die wij 'religie' noemen. Ten eerste een soteriologie, d.w.z. het soort religie dat in het bijzonder het individu aangaat, zijn hoogste doelstellingen en zijn lot na de dood. Het geeft antwoord op de vraag: 'Wat moet ik doen om het heil te bereiken?' In India wordt zo'n religie meestal beschreven als een 'pad' naar het heil dat gewoonlijk met het woord 'verlossing' wordt aangeduid. Het is vooral een geloof dat richting geeft aan het leven van het individu, zeker ook in het besef van zijn sterfelijkheid.

Het andere soort religie noemt Gombrich 'gemeenschapsreligie' (communal religion). Deze vorm van religie is voornamelijk een patroon van handelingen bij belangrijke gebeurtenissen in het maatschappelijk leven van het individu, bijvoorbeeld geboorte, puberteit, huwelijk en dood, maar ook bij gebeurtenissen die voor

de gemeenschap waarin hij leeft, van grote betekenis zijn, bijvoorbeeld de komst van de regen of het vieren van een overwinning. De rituele handelingen komen tegemoet aan het verlangen om orde in de samenleving aan te brengen. Priesters vervullen hierbij een belangrijke functie.

Het boeddhisme is typerend voor een soteriologie, aldus Gombrich, en het hindoeïsme voor een gemeenschapsreligie, al heeft het veel soteriologieën voortgebracht.

Hij neemt intussen bij het moderne boeddhisme op Sri Lanka duidelijke tendenzen in de richting van een ontwikkeling naar een gemeenschapsreligie waar, een zekere mate van 'boeddhistisering'. Dit verschijnsel komt onder meer tot uiting in de neiging om de Boeddha te zien als een sociale hervormer, wat hij naar de mening Gombrich absoluut niet was.

Na een beknopte, heldere schets van de vedische beschaving voor zover die in verband met de sociale geschiedenis van het boeddhisme relevant is, beschrijft Gombrich de maatschappelijke omstandigheden waaronder de Boeddha leefde. Het is de vraag in hoeverre in de vijfde eeuw voor onze jaartelling de vedische beschaving, en daarmee de brahmaanse cultuur, was doorgedrongen tot die oostelijke uithoek van India waar de Boeddha leefde. Hij zal zeker niet zijn opgegroeid met de begrippen en gebruiken van de brahmaanse cultuur. Zo kende men in zijn geboortestreek niet het klassesysteem waarop de kasten waren gebaseerd. Het politieke stelsel berustte niet op de monarchie, maar op een soort republikeinse staatsvorm, die vermoedelijk als model heeft gediend voor de structuur voor de sangha.

De ontwikkeling van de leer van de Boeddha is volgens Gombrich sterk beïnvloed door de opkomende verstedelijking, het eerste gebruik van geld en het begin van de georganiseerde handel. Het blijkt duidelijk uit de boeddhistische teksten dat de leer in het bijzonder aansloeg bij stadsbewoners en nieuwe sociale groepen, vooral de gegoede burgerij, zoals handelaren en hereboeren met een huis in de stad.

De groei van de steden en de meer ingewikkelde arbeidsverdeling, toegenomen mobiliteit, grotere afhankelijkheid van anderen en het daarmee samenhangende verlies aan traditionele culturele en sociale zekerheden hebben waarschijnlijk bijgedragen aan het ontstaan van een ontvankelijk klimaat voor de heilsleer van de Boeddha. Bovendien werden naarmate de welvaart toenam warmere en vochtiger gebieden in de vlakte van de Ganges in gebruik genomen. Ziekten en dood waren in deze streken een dagelijks dreigend schrikbeeld, ook voor de welvarende burgers. Het is misschien uit deze omstandigheden te verklaren dat de Boeddha wordt beschreven als de Grote Geneesheer.

Wereldverzakers

Talloze 'wereldverzakers' hadden in de tijd van de Boeddha de maatschappij de rug toegekeerd om het heil deelachtig te worden en velen van hen werden omringd door een schare volgelingen. Ascetische praktijken waren aan de orde van de dag, praktijken die de 'nieuwe rijken' weinig moeten hebben aangetrokken. De Boeddha, die aan den lijve het nutteloze van extreme versterving had ondervonden, predikte een pad dat het midden hield tussen ascese en zingenot. Hij onderwees geen theorie, maar een methode - meditatie - waarvan hij de doeltreffendheid in de praktijk had bewezen. Hij had zelf 'de doodloze staat van nibbana' ervaren, de uitdoving van de vuren van begeerte, haat en begoocheling.

De Boeddha was in zekere zin een revolutionair: hij wees de algemeen erkende grondslagen van het brahmanisme af en gaf een nieuwe betekenis aan gangbare woorden. Hij ontkende de essentie van het individu en van de wereld: er was geen scheppende godheid. De drie rituele vuren die de brahmaanse priesters zorgvuldig dienden te onderhouden, veranderden in de leer van de Boeddha in vuren van begeerte, haat en begoocheling, die juist moesten worden gedoofd om het nibbana te ervaren. Het onderscheid tussen sociale lagen, kernstuk van het brahmanisme, wees hij van de hand.

In het bijzonder zette hij het brahmaanse idee van het karma als waardevrij mechanisme van oorzaak en gevolg op zijn kop door de effecten ervan afhankelijk te stellen van de bedoeling, de intentie, van de handelingen. De Boeddha verving ritueel door ethiek. Gezag had alleen de Dhamma. Zelfs de Boeddha had alleen gezag voor zover hij persoonlijk de waarheid had ervaren.

De noodzaak van een priester als bemiddelaar om het heil deelachtig te worden, kwam in zijn leer te vervallen. Het individu is autonoom en zijn eigen oordeel is de laatste toetssteen. In de praktijk was echter de tussenkomst van de sangha onontbeerlijk. De monniken brachten de woorden van de Boeddha mondeling over en gaven er uitleg aan. Geschriften waren er nog niet. In tegenstelling tot de praktijk van brahmaanse priesters wilde de Boeddha dat zijn leer voor iedereen toegankelijk zou zijn en hij moedigde zijn monniken aan om in de plaatselijke taal te preken. Tot de leken sprak de Boeddha hoofdzakelijk over de moraal. Wie werkelijk ernstig het heil wilde nastreven, werd geacht tot de sangha toe te treden. Immers, de methode om het doel te bereiken, was (en is) meditatie. En voor meditatie is stilte en afzondering nodig, omstandigheden die in het gewone Indiase leven niet bereikbaar waren.

Monniksleven

Vanuit dit oogpunt is de geschiedenis van het Theravada-boeddhisme eigenlijk de geschiedenis van de sangha. De sleutel tot het monniksleven, zegt Gombrich, is de overwinning van de begeerte, die resulteert in "tevreden zijn met weinig". Dit is de houding die de monniken moeten aankweken. Zij moeten zich nauwkeurig aan de juiste leefregels houden om een gevoeligheid te ontwikkelen die het mogelijk maakt het lijden te doorzien en eraan te ontkomen.

"Het is moeilijk om het belang te overschatten dat traditionele Singalese (Srilankaanse) boeddhisten nog steeds hechten aan wat wij geneigd zouden zijn af te doen als het 'publieke imago' van de monniken: hij moet een toonbeeld van kalme beheersing zijn, voortschrijdend met langzame, afgemeten passen, zijn ogen omlaag gericht op de weg voor hem, altijd rustig, met zo weinig mogelijk onwillekeurige bewegingen".

Voor het voortbestaan van het Theravada-boeddhisme op Sri Lanka zijn de regels van de Vinaya, door de Boeddha zelf verordonneerd, van essentiële betekenis geweest, in het bijzonder de regels voor de hogere wijding. De lagere, eerste, wijding kan worden gegeven door een enkele monnik. Voor de hogere wijding zijn tenminste vijf monniken nodig die tien jaar of langer lid van de sangha zijn. Deze regel heeft verwatering van de sangha voorkomen. Verbrokkeling van de gemeenschap van monniken is ook in belangrijke mate tegengegaan door het voorschrift dat voor het reciteren van de 227 monniksregels - een onwrikbaar gebruik - tenminste vier monniken aanwezig moeten zijn. Een Theravada-monnik is slechts hij die alle 227 regels onderschrijft. Wie een afwijkende uitleg aan sommige regels gaf, plaatste zich buiten de monnikengemeenschap, tenzij hij erin slaagde drie medestanders te vinden om een secte te beginnen die ook de regels op de voorgeschreven wijze zou kunnen reciteren.

Na een hoofdstuk over de aanpassing van het boeddhisme aan het maatschappelijk leven in het oude India, met ruime aandacht voor de Boeddha als object van verering en voor de boeddhistische keizer Asoka, beschrijft Gombrich de lotgevallen van het boeddhisme in Sri Lanka sinds het omstreeks 250 v. Chr. in dat land zijn intrede deed.

Sri Lanka

Burgeroorlogen, invasies van Tamils uit India en een ernstige hongersnood brachten de monniken ertoe (in de eerste eeuw v. Chr.) de woorden van de Boeddha op schrift te stellen uit vrees

dat er misschien te weinig monniken zouden overblijven om de traditie mondeling door te geven. De sangha besloot dat het eerste doel moest zijn de teksten te bewaren. Dit streven leidde tot de formulering van twee soorten verplichting, 'jukken', voor monniken: het boeken-juk voor degenen die zich specialiseërden in studie en prediking, en het inzicht-juk voor specialisten in meditatie. Belangrijk voor de continuïteit van de leer is dat geleidelijk het Pali als taal van het boeddhisme de plaats ging innemen van de landstaal. Het begin lag in de vijfde eeuw bij de grote geleerde Buddhaghosa, die zijn klassieke samenvatting van de leer van de Boeddha, *Het pad naar zuiverheid* (Visuddhi-magga), in het Pali schreef. Door het gebruik van deze taal, met eenzelfde functie als het Latijn in het middeleeuwse christendom, kon het Theravada een internationale traditie worden.

Een fascinerend hoofdstuk wijdt Gombrich aan wat hij in navolging van Obeyesekere noemt 'Protestants boeddhisme'. Het ontstond als protest tegen het christendom dat vooral door methodisten en anglicaanse zendelingen agressief in Ceylon trachtte te penetreren.

De zending probeerde zich meester te maken van het onderwijs en gebruikte een nieuw medium, (propagandistisch) drukwerk, om "dit bolwerk van Satan" te vernietigen. Aanvankelijk reageerden de boeddhisten lankmoedig, niet beseffend dat het bedoeling van de christenen was om het boeddhisme uit te roeien. Een verandering trad in toen de theosofen mevrouw Blavatsky en kolonel Olcott in 1890 op Ceylon arriveerden. Zij traden formeel tot het boeddhisme toe en stichtten een Buddhist Theosophical Society (BTS). Olcott publiceerde een jaar later op Ceylon zijn *Buddhist Catechism*, dat naar het oordeel van Gombrich het begin inluidt van de moderne wereldboeddhistische beweging.

Olcott, een Amerikaan, ontwierp een boeddhistische vlag, voerde een soort 'kerstliedjes' en 'kerstkaarten' in voor Wesak, de voornaamste boeddhistische feestdag, en stichtte op Ceylon een groot aantal schooltjes. Hij slaagde erin enkele vooraanstaande boed-dhistische monniken bij de BTS te betrekken, waardoor echter herhaaldelijk strubbelingen ontstonden. Tegelijkertijd werden de monniken voortdurend militanter in hun protesten tegen de christelijke predikers.

Het optreden van Olcott leidde ertoe dat leken een steeds grotere rol gingen spelen bij boeddhistische activiteiten. Zo kon een man naar voren komen die een groot stempel op de ontwikkelingen op Ceylon heeft gedrukt, namelijk Anagarika Dharmapala, de oprichter van de Maha Bodhi Society. Hij verbond boeddhisme met nationalisme en groeide uit tot een nationale held. Dharmapala was de man door wiens toedoen meditatie voor leken populair

werd. Ook publiceerde hij een boek met boeddhistische leefregels voor leken, inclusief voorschriften over het gebruik van mes en vork. In de terminologie van Gombrich was de boeddhistische soteriologie volgens Dharmapala geschikt voor zowel leken als monniken. De gemeenschapsreligie die de Srilankanen praktiseerden, waarin veel hindoeïstische elementen naast boeddhistische voorkwamen, wees hij af. Dharmapala was als 'protestants boeddhist' uitgesproken rechtzinnig.

Gombrich besluit zijn boek met een beknopt beeld van het boeddhisme zoals het nu op Sri Lanka leeft en hij spreekt de hoop uit dat leden van de sangha spoedig zullen leren radio en televisie te gebruiken voor de instandhouding van de Dhamma. □

EEN PRAKTISCHE LEVENSLEER

door Victor J. van Gemert

De goed bezochte Lentebijeenkomst 1989, op zaterdag 15 april j.l. in De Kosmos te Amsterdam, had als thema: Boeddhisme als praktische levensleer. Het boeddhisme, in zijn kern zeer eenvoudig en optimistisch, biedt mensen onder meer de mogelijkheid zich te oriënteren in hun dagelijks bestaan. De Lentebijeenkomst werd ingeleid door prof. dr. R.H.C. Janssen met een *puja* (ceremonie). Als afsluiting van de dag leidde hij voor belangstellenden een meditatie.

Dr. Tonny Kurpershoek-Scherft hield een algemene inleiding met speciale aandacht voor de ontstaansgeschiedenis van de leer. Het boeddhisme, zo onderstreepte zij, is geen godsdienst. Zoals de oceaan één smaak heeft, de smaak van zout, zo heeft de Dharma één smaak, die van verlossing. In deze zin kan de verlossingsleer een (wereld-)religie worden genoemd.

De Boeddha leefde in de zesde eeuw voor Christus in een gedifferentieerde, betrekkelijk welvarende samenleving aan de voet van het Himalaya-gebergte. Zoals in onze tijd de hippies, keerden ook in de tijd van de Boeddha jongeren zich af van de overvloed. Tijdens zijn omzwervingen nam de Boeddha afstand van de transcendente benadering overeenkomstig de sfeer der Upanishaden. De Boeddha ontwikkelde een dialectische en experimentele methodiek om tot verlossing te komen. Kenmerkend is zijn rationalistische en praktische aanpak; de 'grote heelmeester' die een diagnose stelt en een remedie aangeeft (de Vier Edele Waarheden, het Achtvoudige Pad).

Drs. M.G.C. Schouten ging in op de theorie en praktijk van de theravada-school, een van de oudste scholen van het boeddhisme. Het theravada is niet enkel een teksttraditie waarbij de zuiverheid van de overlevering voorop staat. Het kent ook praktische, meditatieve richtingen. In dit verband noemde de heer Schouten Bhadantacariya Buddhaghosa (geboren ca. 390 n. Chr.), schrijver van de *Visuddhi Magga* (Het pad der reinheid), een bekend, maar weinig toegankelijke handboek van de boeddhistische leer, en van commentaren op oudere boeddhistische werken.

De heer Schouten spitste zijn betoog toe op de traditie waarmee hij zelf vertrouwd is geraakt, de methode van de Birmaanse meditatieleraar Sayagyi U Ba Khin, die is gestorven in 1971. Dertig jaar lang heeft deze leraar vipassana-onderricht gegeven aan leerlingen die uit allerlei landen naar hem toekwamen.

Gedurende meerdaagse cursussen werd (en wordt) het Achtvoudige Pad onderwezen, dat uit drie onderdelen bestaat: *sila* (moraliteit), *samadhi* (concentratie) en *panna* (wijsheid of inzicht). Door inzicht kan men zich zuiveren van alle neigingen die tot lijden voeren. Vipassana geeft leerlingen de mogelijkheid om door eigen ervaring praktisch inzicht te ontwikkelen in drie basiselementen uit de leer van de Boeddha: *anicca* (onbestendigheid), *dukkha* (nietvoldoeninggevendheid of lijden) en *anatta* (het niet bestaan van een duurzaam zelf).

Na de lunchpauze hield drs. E. Hoogcarspel een inleiding over het tantrisch boeddhisme, de erfenis van Tibet. Tantrisch boeddhisme is niet hetzelfde als Tibetaans boeddhisme, een verzamelnaam voor diverse stromingen. Het vajrayana of Diamanten Voertuig is een aanduiding voor de scholen van het mahayana-boeddhisme in Tibet en Mongolië. De heer Hoogcarspel gaf verschillen aan tussen de diverse tradities in Tibet: de Nyingma, Kagyupa, Sakyapa en Gelugpa.

Opmerkelijk was dat hij ook de Bön-traditie, de oudste religieuze vorm in Tibet, rekent tot een hoofdstroming van het Tibetaanse boeddhisme. In zijn vroegere staat was Bön een vorm van sjamanisme, analoog aan de vormen die voorkwamen in Mongolië en Siberië. Later is dit stelsel verrijkt met boeddhistische elementen, en op zijn beurt heeft het ook het boeddhisme beïnvloed.

De heer Hoogcarspel ging in op de discussie, onder andere in de Nyingma-school, tussen mensen die van mening waren dat plotselinge verlichting mogelijk is en 'aanhangers' van geleidelijke verlossing. Ook in de Pali-canon kan men fragmenten vinden waarin wordt gesteld dat plotselinge verlichting te realiseren valt. In Tibet heeft de visie van de 'geleidelijke verlichting' de overhand gekregen.

Tantra betekent 'tekst' of 'weefsel'; mantra- of tantrayana omvat de (Tibetaanse) richtingen die de tantra's gebruiken als inspiratiebron, onder meer door middel van recitatie. Uiteindelijk doel van het gebruiken van tantra's is het bereiken van het boeddhaschap.

Als laatste spreker vertelde de heer N. Tydeman over zen, met 'leegte' als invalshoek. Is zen, met zijn sobere leer en uitdrukkingsvormen, de meest voor de hand liggende praktijk? Verwijzend naar de *Mumonkan,* een klassieke verzameling van 48 cryptische fragmenten *(koan)* die in Japan gedurende monastieke training wordt gebruikt, richtte de heer Tydeman de aandacht op de 'poortloze poort': bij *zen* is er geen toegangs- of invalspoort.

Bodhidharma, de eerste zen-patriarch die in de zesde eeuw uit India naar China kwam, werd bij de keizer geroepen die hem vroeg wat zijn verdienste was, omdat hij toch zoveel voor het boeddhisme had gedaan. 'Majesteit, géén verdienste!', antwoordde Bodhidharma. Waar gaat het boeddhisme dan over? 'Uitgestrekte leegte, en niets heiligs is daarbinnen!

Zo is 'zitten' – zazen – een fysieke vorm. Vorm is eigenlijk vormloos, geen moment is een vorm hetzelfde. Zazen is ook niet repeteerbaar. Vorm is leegte, leegte is vorm, lezen we in de Prajnaparamita Soetra.

'Leegte' wordt vaak gezien als een vacuüm. Het gaat echter om een begrip dat juist bevrijding uitdrukt; men zou beter kunnen spreken van 'uitgestrekte leegte', openheid *(sunyata).* Leegte is ook: ontlediging, loslaten, we lopen nooit vast. De vijf *skandha's* (componenten van de persoonlijkheid) zijn leeg, open, in beginsel niet tot de eigen persoon beperkt. Hier sluit zen aan op de theravada-leer; er is geen zelf, de persoon is 'onpersoonlijk', het ego egoloos. De werkelijkheid is ongescheiden. Zen is 'no separation'. Wij brengen zelf het onderscheid aan.

De zen-tradities gaan meestal uit van de mogelijkheid van een plotselinge verlichting. Verlichting is ook uitgestrekte leegte, is vrijheid van gehechtheden en ... van onthechting. □

BUN WEER AAN DE SLAG

De Boeddhistische Unie van Nederland, de BUN, die geruime tijd een slapend bestaan heeft geleid, is nieuw leven ingeblazen.

Op initiatief van de voorzitter, mevr. dr. Tonny Kurpershoek-Scherft, en de voorzitter van de Stichting Vrienden van het Boeddhisme, prof. dr. R.H.C. Janssen, kwamen vertegenwoordigers van een twintigtal boeddhistische groeperingen zondag 21

mei jl. bijeen in het nieuwe onderkomen van de Dharma Studiegroep Leiden.

Na een inleiding van mevr. Kurpershoek over ontstaan en doelstellingen van de BUN ontspon zich een levendige discussie over de vraag of de unie als overkoepelend orgaan van uiteenlopende boeddhistische organisaties nog bestaansrecht heeft, een vraag die algemeen met een volmondig ja werd beantwoord.

De BUN heeft volgens de aanwezigen een taak als documentatie- en informatiecentrum van het boeddhisme in Nederland en als vertegenwoordigster van de boeddhistische gemeenschap in binnen- en buitenland.

Een nieuwe doelstelling – niet opgenomen in de uit 1978 daterende statuten – zal de belangenbehartiging van Aziatische boeddhisten in ons land zijn.

De deelnemers aan de bijeenkomst besloten de onderlinge contacten te verstevigen om elkaars zienswijzen op het boeddhisme beter te leren kennen. Op 8 oktober komen de vertegenwoordigers van de aangesloten groeperingen opnieuw bijeen.

Mevr. Kurpershoek had te kennen gegeven na vele jaren het voorzitterschap van de BUN te willen neerleggen. In haar plaats werd benoemd drs. Aad Verboom, vertegenwoordiger van de Jonge Boeddhisten en als boeddholoog verbonden aan het Instituut Kern in Leiden. Tot secretaris is benoemd Eric Soyeux, vertegenwoordiger van de Rigpa Stichting in Amsterdam. □

DONATIE 1989 SVB

De penningmeester van de Stichting Vrienden van het Boeddhisme, de heer J. de Breet, wijst er ter vermijding van misverstand op dat de bedragen voor de minimumdonatie met ingang van dit jaar zijn verhoogd met vijf gulden.

De gewone minimumdonatie bedraagt nu *ƒ* 35,– per persoon. Voor echtparen en samenwonenden is de donatie *ƒ* 45,– en voor studerenden *ƒ* 25,–. □

Zelfs als de berg zee zou worden, kunnen woorden andermans geest niet openen.

(Mumon, De poortloze poort)

DE SOMDET PHRA BUDDHACARN IN NEDERLAND

door Aad Verboom

Van 14 tot en met 18 april j.l. heeft Zijne Heiligheid de Somdet Phra Buddhacarn, vergezeld van een vijftal monniken, diverse boeddhistische centra in Nederland bezocht. Zijne Heiligheid, waarnemend Sangharaja van Thailand, heeft een functie vergelijkbaar met die van de Dalai Lama in het Tibetaans boeddhisme.

De Somdet Phra Buddhacarn was een van de eersten die verspreiding van de boeddhistische leer in het Westen actief ondersteund heeft. Mede als gevolg daarvan verblijft nu een van zijn leerlingen, de eerw. Phra Khru Kraisaravilasa (Metthavihari), al sinds vijftien jaar als boeddhistische leraar in Nederland.

Zes jaar geleden bracht Zijne Heiligheid voor het eerst een bezoek aan Nederland en hij schonk bij die gelegenheid een meer dan levensgroot beeld aan het Vipassanā Meditatie Centrum in Groningen. Hiermee onderstreepte hij destijds zijn sympathie voor dit volledig uit westers initiatief ontstane centrum. Ditmaal was de voornaamste reden van zijn komst de - voorlopige - inwijding van dit boeddhistisch meditatiecentrum in Groningen.

Het bezoek van Zijne Heiligheid, samen met nog negen leden van de Sangha, op zondag 16 april, mag zeer geslaagd genoemd worden. Er waren ongeveer 120 belangstellenden uit het hele land en ook de lokale radio en tv waren aanwezig. De twee weken voorafgaande aan het bezoek is er door veel mensen hard gewerkt om de bouw van de meditatiezaal verder te voltooien en de gasten een hartelijk welkom te bereiden. Door deze gezamenlijke inspanning kon de inwijding in de nieuwe meditatiezaal plaatsvinden en het grote boeddhabeeld daar worden geplaatst. De zaal is overigens nog niet af en voor het zover is, moet er nog veel werk verzet worden. Er is echter goede hoop dat de reguliere meditatieactiviteiten binnen afzienbare tijd in de nieuwe zaal kunnen worden verricht.

Zijne Heiligheid en zijn gevolg verbleven tijdens het bezoek in Buddhavihara, het boeddhistische meditatiecentrum onder leiding van de eerw. Metthavihari, St. Pieterspoortsteeg 29 te Amsterdam. Hier werd zaterdag 15 april ook ceremonieel het Thaise Song Krant ofwel Nieuwjaar gevierd. 's Avonds gaf Zijne Heiligheid een lezing over het boeddhisme voor een breder

publiek, in "De Duif" te Amsterdam.

Maandag 17 april werd een bezoek gebracht aan de Thaise Ambassade te Den Haag en eveneens aan het Boeddhayana Centrum aldaar onder leiding van de eerw. Dharmawiranatha. De dag werd besloten met een gezamenlijke vipassanā-meditatiesessie in Buddhavihara.

De slotsom kan luiden: een bijzonder stimulerend en geslaagd bezoek van een van de boeddhistische geestelijken die hun gehele leven voor een open en wereldwijde benadering van het boeddhisme hebben gestaan. □

VEEL ACTIVITEITEN IN BUDDHAVIHARA

In het boeddhistische meditatiecentrum Buddhavihara, St. Pieterspoortsteeg 29, 1012 HM Amsterdam, tel. 020-264984, is zowel ruimte voor de beoefening van vipassana-meditatie als voor de meer ceremoniële benadering van het boeddhisme, dit laatste vooral in de zin van het Theravada-boeddhisme.
De volgende activiteiten vinden plaats in Buddhavihara.

1. Maandagavond van 18.00 - 20.00 uur is er de wekelijkse vipassana-meditatie onder leiding van de eerw. Phra Khru Kraisaravilasa (Metthavihari) of vervanger.

2. Er zijn geregeld meditatieweekends, zowel voor beginners als voor gevorderden. De eerstvolgende na de zomer is van vrijdagavond 8 t/m zondagmiddag 10 september.

3. In februari is de cursus Abhidhamma - boeddhistische psychologie, vooral gerelateerd aan de beoefening van meditatie - weer begonnen. De cursus wordt geleid door Aad Verboom. In principe woensdag twee-wekelijks van 20.00 - 21.30 uur; 21 juni èn na de zomervakantie weer.

Ongeveer drie maal per jaar wordt er een intensieve vipassana-meditatieretraite in de lijn van de eerw. Mahasi Sayadaw georganiseerd, variërend van tien dagen tot een maand, o.l.v. de eerw. Metthavihari.
De eerstvolgende 10-daagse is van 18 t/m 28 juli te Ossendrecht (N.B.). Informatie en aanmeldingen bij Margje Schuur, Hoefstraat 217, 5014 NL Tilburg, tel. 013-366570. □

REGIONALE KRINGEN VRAGEN DEELNEMERS

Sinds begin 1989 zijn er enkele kringen van de Stichting Vrienden van het Boeddhisme op gang gekomen. Deze contactgroepen bieden de deelnemers mogelijkheden tot ontmoeting, uitwisseling van ervaringen met het boeddhisme, studie en soms meditatie.

De kringen Zuid-Holland en Gelderland/Overijssel functioneren enthousiast met een toereikend aantal deelnemers. De kringen Noord-Holland en Midden-Brabant zijn niet minder enthousiast, maar hebben meer deelnemers nodig om te kunnen voortbestaan. Ook in Utrecht/Het Gooi zijn er belangstellenden, maar nog te weinig om een levensvatbare kring te kunnen vormen.

Wie zich bij een van deze kringen wil aansluiten, is van harte welkom! Woont u ver buiten de genoemde regio's, dan kunt u misschien met uw aanmelding een nieuwe kring tot leven wekken.

Voor inlichtingen, aanmelding of overleg kunt u zich richten tot Victor J. van Gemert, landelijk contactpersoon voor de kringen, Het Jannink 55, 7471 VC Goor, tel. 05470-71310. □

NIEUWE CURSUS BOEDDHISTISCH LEERHUIS

Het Boeddhistisch Leerhuis in Amsterdam geeft dit najaar een cursus Inleiding in de Boeddhistische Leer. De cursus, die eind september begint, wordt ditmaal niet gehouden in De Kosmos, maar op een nog te bepalen plaats in Amsterdam. Nadere mededelingen zullen verschijnen in het september-nummer van Saddharma.
Belangstellenden kunnen zich nu al aanmelden bij het Nederlands Boeddhistisch Studiecentrum, p/a N. Tydeman, 2e Oosterparkstraat 318, 1092 BV Amsterdam, tel. 020-947835.

HERFSTBIJEENKOMST SVB OVER HET MILIEU

Voor uw agenda: de Herfstbijeenkomst van de Stichting Vrienden van het Boeddhisme wordt gehouden op zaterdag 21 oktober a.s., zoals gebruikelijk in De Kosmos in Amsterdam.
Het thema is actueel: Omgaan met het milieu, een boeddhistisch perspectief. Nadere gegevens zullen tijdig worden bekendgemaakt. □

BOEDDHISTISCHE AGENDA

Sayagyi U Ba Khin Stichting, Utrecht
16-26 juni: een vipassana-meditatiecursus, waarvoor als leraren worden verwacht Mother Sayama en Saya U Chit Tin. Dezen hebben ongeveer dertig jaar ervaring met het onderwijs aan leken. De stichting wil vooral beginners op deze bijzondere gelegenheid wijzen. De Nederlanse regionale leraar Matthijs Schouten zal assisteren.
Plaats: 'De Poort' bij Nijmegen.
Inlichtingen: Oude Gracht 124,
3511 AW Utrecht, tel. 030-311445.

Vipassana Meditatiecentrum, Groningen
Elke maandagavond: vipassana-groepsmeditatie o.l.v. Johan Tinge en Eerw. Jhananando.
Aanvang: 19.00 uur Vipassana Meditatiecentrum, Parallelweg 38/39, 9717 KS Groningen,
tel. 050-730064/711680.

Tiltenberg, Vogelenzang

1. Sesshin, een intensieve zen-training. Deelname uitsluitend voor diegenen die met zen vertrouwd zijn: 22 juni-2 juli (22-27 + 27-2): Gesshin Prabhasadharma Roshi. Voertaal Engels. Het is ook mogelijk aan een deel van de sesshin deel te nemen, zoals tussen haakjes is aangegeven.
2. Weekends ter voorbereiding en voortzetting van de sesshin. Ook beginnenden (afzonderlijke begeleiding) kunnen hieraan deelnemen.
   Data: 25-27 aug. en 17-19 nov. De weekends worden gecoördineerd door Mimi Maréchal in samenwerking met Ursula Giger en/of Mineke van Sloten.

Alle weekends en sesshin beginnen om 20.00 uur op de dag van aanvang en eindigen met de avondmaaltijd op de dag van sluiting.

3. Studieweekend Vrouwen en Boeddhisme: 7-9 juli. Voertaal Engels. Centrale thema's van het programma zijn:
   Wat is de rol van vrouwen in het huidige boeddhisme?
   Wat zijn de problemen waarmee vrouwen in Europa in hun boeddhistische meditatiepraktijk worden geconfronteerd?
   Hoe ging de Boeddha om met vrouwelijke leerlingen?
   Hoe ervaren vrouwen de patriarchale aspecten van het boeddhisme?
   Hoe kan vanuit een vrouwelijke blik naar prenten en tekeningen uit de boeddhistische traditie worden gekeken?

De begeleiding van het weekend wordt verzorgd door:
Prabhasadharma Gesshin Myoko Roshi, een vrouwelijke zen-meester,
Ria Kloppenborg, hoogleraar in de geschiedenis van de levende religies en de vergelijkende godsdienstwetenschap aan de Rijksuniversiteit te Utrecht,
Mimi Maréchal, verantwoordelijk voor zen-programma's op de Tiltenberg, en
Christine M. Quispel, universitair docente bij vrouwenstudies psychologie, en therapeute.

4. Zen-werkweek, een combinatie van zittend, lopend en werkend mediteren: 2-6 oktober.
5. Zazenkai: Nico Tydeman,
   29 sept. - 1 okt.

Alle inlichtingen: De Tiltenberg, Zilkerduinweg 375, 2114 AM Vogelenzang,
tel. 02520-17044 (overdag).

Zenweekend/-weken,
begeleiding Judith Bossert
Nu het zencentrum Theresiahoeve, Langenboom, is opgeheven, zal Judith Bossert elders zenweekends of -weken begeleiden: van 24-30 juni te Huize Schoonoord, Rijksstraatweg 34, 6574 AD Ubbergen. Inlichtingen: Henk Schoenmakers, tel. 080-559818.

Kanzeon Sanga Nederland, Amsterdam
Het secretariaat is gevestigd: Marcusstraat 5-I, 1091 TH Amsterdam.

1. Wekelijkse zazen-bijeenkomsten:
   - in Amsterdam, ma 20.15-22.15 en wo 20.00-22.00 o.l.v. Nico Tydeman in De Kosmos, Pr. Hendrikkade 142 (opgave vooraf niet nodig).
   - in Enschede, 'De Wonne', Noorderhagen 25, ma 20.00-22.30 o.l.v. en opgave bij Toon Fugers, tel. 053-323102.

- in Rotterdam, 'Tara', Westersingel 32A, di 20.00-22.00 o.l.v. Nico Tydeman, opgave bij 'Tara', tel. 010-4366145.
- in Den Haag, Frankenslag 342, di en do 20.30-22.45, vr 9.30-11.45 o.l.v. en opgave bij Kees v.d. Bunt, tel. 070-504601.
- in Nijmegen, Han Fortmann-centrum, di en do 17.15-17.45, inlichtingen: Henk Hesselman, tel. 080-225418; Graafseweg 136, ma 19.30-22.00, inl.: Irene Klarenaar, tel. 080-234044.

2. Zazen-weekend o.l.v. Nico Tydeman en Tineke Hartgers 24-25 juni 10.00-17.00 in De Kosmos, Pr. Hendrikkade 142, Amsterdam (opgave vooraf niet nodig).
3. Veertiendaagse Sesshin o.l.v. Genpo Merzel Sensei, 11 t/m 25 aug. (beginnersweekend t/m zo 13 aug.), plaats: De Tiltenberg, Vogelenzang. Opgave: secr. Kanzeon Sangha (zie boven).

Maitreya Instituut, Emst
17 t/m 20 juni: Nyung nä, vasten- en zuiveringsretraite o.l.v. Gelong Thubten Lodreu.
25 juni en 20 augustus (zondagmiddag): Lam. Rim-onderricht door Lama Geshe Konchong Lhundup (met Engelse vertaling).
30 juni t/m 14 juli: Lam. Rim-zomercursus 1989; uitleg en meditatie, de stadia van de weg naar verlichting, door Lama Geshe Konchong Lhundup (met Nederlandse vertaling).
11 t/m 17 augustus: Initiaties en onderricht door Gangchen Rimpochee.
25 t/m 27 augustus: Meditatieweekend, Lam. Rim-retraite.
15 sept. t/m 13 oktober: Tibetaanse Thangka-schildercursus door Andy Weber (Engelstalig).
Alle inlichtingen: Maitreya Instituut, Heemhoeveweg 2, 8166 HA Emst, tel. 05787-1450.

Boeddhayana Centrum, Den Haag
25 juni: Poedja (10-18 uur).
16 juli: Asalha-Poedja (De Dag van de Dhamma), viering verbonden met de Eerste Prediking van de Boeddha.
28-30 juli: zomerweekend o.l.v. A. Went, M. Lobberegt en D. Dekker.
20 aug.: Openingspoedja seizoen 1989-1990.
1-3 sept.: Intensieve Wipassana-retraite.*
10 sept.: Poedja (Open dag van 10-18 uur).
15-17 sept.: Seminar.*
13-22 okt.: Intensieve Wipassana-retraite (Engelse leringen).*
3-5 nov.: Seminar.*
12 nov.: Kathina (De Dag van de Sangha), jaarlijks feest.
24-26 nov.: Intensieve Wipassana-retraite.*
6-10 dec.: Seminar over het Geleidelijke Pad tot Verlichting.*
17 dec.: Poedja.
22-26 dec.: Intensieve Wipassana-retraite.*

De perioden met een asterix staan onder leiding van Eerw. Dhammawiranatha Nayaka Thera.
Inlichtingen: Boeddhayana Centrum, Stephensonstraat 13, 2561 XP Den Haag, tel. 070-600.605 (in najaar 3600.605).

Nyingma Centrum Nederland, Amsterdam
19 juni: Volle Maan Chant, tijd: 20.00-21.30 u.
25 juni: Lezing 'Innerlijke vrijheid en verantwoordelijkheid', 17.00-18.30 u.
24 t/m 28 juni steeds van 10.00-17.00 u. Kum Nye Vijfdaagse (intensieve programma's). Begeleiding: Caroline van Eelen en José van Osch.

Alle inlichtingen: Nyingma Centrum Nederland, Blasiusstraat 14-16, 1091 CR Amsterdam, tel. 020-6685905, b.g.g. 368421/957048/249155.

Boeddhisties Meditatie Centrum, Groningen.
Elke dinsdagavond voor gevorderden: om 19.00 Dordje Sempa reinigingsmeditatie en om 20.00 Tsjenresi-poedja.
Woensdag/donderdagavond: meditatiecursussen voor beginners.

Alle inlichtingen en opgaven bij het secretariaat: Schoolholm 25-f, 9711 JE Groningen, tel. 050-122588/774582. □

De Boeddha-figuur op het omslag van Saddharma stelt Amida voor, de Boeddha van het Oneindige licht, gezeten in de handhouding van meditatie. Het achttiende-eeuwse Japanse beeld bevindt zich in het Rijksmuseum voor Volkenkunde te Leiden. Foto Else Madelon Hooykaas.

